

Aby vyučující do zkušenosti transgender dítěte pronikli, měli by slyšet konkrétní příběh

04.10.2024

Tereza Škoulová

Učitel/učitelka

Školní poradenský pracovník/ce

Asistent/ka pedagoga

V populaci se nachází přibližně 0,4 procenta transgender osob, přičemž některé z nich si jsou své identity vědomy již od velmi útlého věku. Ve školním prostředí se však stále setkáváme s tím, že vyučující mohou mít neúplné nebo zkreslené informace o transgender problematice, což často pramení z přetrvávajících mýtů a nejasností. Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy nyní připravuje metodiku, která školám poskytne potřebné vedení a jasné informace ohledně transgender studentů. Přinášíme příběh z praxe, který může učitelkám a učitelům pomoci lépe pochopit tuto problematiku, aby se transgender studenti cítili ve školách příjemně a bezpečně.

Ilustrační foto | FOTO: Freepik

Po [rozhovoru s maminkou transgender dívky Káji](#) vám přinášíme další rozhovor, tentokrát s výchovnou poradkyní ze základní školy, kterou navštěvuje transgender dívka Tali. Jak poradkyně hodnotí situaci této dívky ve vztahu k jejím spolužákům, spolužačkám a vyučujícím? Jaké tam ohledně přítomnosti transgender dívky panují obavy? A kde ona sama získala informace, díky nimž se jí podařilo dívku pochopit a některé z pochyb rozptýlit?

V rozhovoru s maminkou transgender dívky Káji zaznělo, že její rodina na škole uspořádala několik diskusí s přednáškou, aby do problematiky zasvětila vyučující. Je podle vás tento postup v pořádku?

Ano, určitě. Je potřeba, aby vyučující viděli rodiče, jak o svém dítěti hovoří, jak to mají zařízené doma, jak se na situaci dívají a jak s dítětem pracují. Dokážou na vyučující přenést ducha rodiny. Osobní rovina a osobní příklad jsou pro pochopení velmi důležité: vidím před sebou celou bytost, rodiče, kteří o svém dítěti hovoří ne abstraktně, ale konkrétně. Pokud jim situaci popisuji já jako výchovná poradkyně, hovořím v abstraktní rovině o něčem, co se mě osobně netýká. Aby vyučující do

zkušenosti transgender dítěte víc pronikli, musí na ně působit emoce rodičů. Samozřejmě že důležitá je i přítomnost odborníka či odbornice, ale slyšet konkrétní příběh a být jeho součástí je mnohem silnější a uchopitelnější.

U vás ve škole podobné diskuse také probíhají. Jaké dotazy od vyučujících nejčastěji zaznívají?

Hodně se ptají na hormonální léčbu, protože kolegyním přijde v jedenácti letech brzy. Jinými slovy mají obavu, že může jít o fázi psychického vývoje, kdy dítě hledá svou identitu a své místo a neví, kterým směrem se vůbec dá. V tomto případě si myslím, že zkušenost jednoho dítěte je nepřenositelná a je potřeba přijmout, jak se rodina rozhodne. Rozumím, že vyučující tématu do určité míry nerozumí a mají strach o dítě. Ne že by přímo zpochybňovaly jeho identitu, ale bojí se, co když to tak není.

Myslíte si, že škola by měla mít vliv na to, jestli u dítěte proběhne nebo neproběhne hormonální léčba?

Škola má vliv přesně takový, jak se k situaci postaví. Škola musí jednat. Je-li nám řečeno, že se rodiče s odborníci rozhodli od dvanácti třinácti let podávat léčbu, aby nedošlo k projevu druhotně pohlavních znaků, musíme na to reagovat. Proto je důležité, abychom to věděli. Pro případ, že se začne něco dít a my mohli adekvátně reagovat, abychom dítě psychicky nepoškodili. Byl by třeba velký průšvih, kdyby někdo z vyučujících řekl: „co když si to rozmyslíš“ a vytiskl Tali nějaký článek týkající se detranzice. Taková nežádoucí intervence může být pro dítě bolestivá a velmi nerespektující a vyučující by si nic podobného opravdu neměli dovolit.

Objevují se nějaké nejistoty, s nimiž se v kontaktu s transgender dívkou vyučující potýkají?

Největší strach mají z toho, že tranzice je nezvratný proces, z něhož nevede cesta zpátky. Určitě existují vyučující, kteří situaci Tali neumí pochopit a zažila jsem, že někteří ji odmítli oslovovat v ženském rodě, protože je to prý kluk. Nebudeme si nalhávat, že všichni se k tomuto tématu stavíme pozitivně. V takovém případě je zásadní role třídní učitelky, která ve třídě s metodikem prevence a výchovnou poradkyní pracuje a ideálně společně připravují programy zabývající se i touto tematikou. Ve třídě je vytvořeno bezpečné prostředí, takže vyučující nemají žádný důvod se obávat. Chápu, že mohou pociťovat nejistotu u některých témat v občanské výchově nebo biologii, kde se řeší gender a sociální role, ale informací je dostatek na to, aby se připravili. Další věc je, že by se vyučující neměli dětem bát říct: „o tom nic nevím“ nebo „k tomu nemám potřebné informace“. Neznamená to, že jako vyučující zklamali; naopak to značí, že jde o nové téma a dohledat si k němu informace není ostuda.

Vnímáte nějaký rozdíl mezi tím, na co se ptají vyučující a co naopak zajímá rodiče?

Rodiče si na místě nechali vysvětlit, o co jde a nijak extrémně nereagovali. Vesměs se jednalo o praktické dotazy typu toalet nebo sprchy při tělocviku – takové, které se týkaly jejich vlastních dětí. Ve finále jsou z přítomnosti transgender dítěte rodiče vystrašení víc než děti. Děti jsou na Tali zvyklé, znají se, přijímají ji takovou, jaká je. Ale pro rodiče jsou to nové informace a spousta z nich je nedokáže snadno zpracovat.

Čeho se nejčastěji obávají a jak se jejich obavy dají rozptýlit?

Jak se blíží dospívání, objevují se strachy ohledně společného sprchování. Podle mě jde o nesmyslné černé scénáře, ale rodiče mají na obavy právo, už jen proto, že o transgender problematice toho vědí minimálně. Takže se zajímají o zajištění bezpečného prostředí pro všechny. Setkávám se i s obavami, jestli rodiče Tali nezmanipulovali, jestli jí její transgender identitu nenutí. Také proto mluvíme o problematice genderu i o psychologickém vývoji dětí. Připomínám jim, že rodiče vždycky dělají pro svoje dítě to nejlepší. Právě rodiče znají svoje děti nejlépe a nedovolí, aby byly nešťastné nebo aby je poškodili. Snažím se rodiče přimět, aby se empaticky vžili do situace, že mají transgender potomka a že se snaží ho maximálně podporovat. Věřím, že je to těžké, musí to být náročné pro rodiče i děti s transgender identitou.

Jak vy sama vnímáte přítomnost transgender dívky na škole? Vyvolává otázky studujících či vyučujících?

Určitě ne na bázi běžného provozu. Ale když do školy přijde nový žák nebo žákyně, je třeba s nimi směřem k tématu transgenderu pracovat. Příjemné seznámení proběhlo na adaptačním kurzu a vzhledem k tomu, že Tali chodí do naší školy již od první třídy, většina spolužáků ji bere takovou, jaká je. Sem tam se někdo přijde zeptat, „jak se to s ní má“. Vždy rády poskytneme potřebné informace. Když nastane nějaký problém, řeší se v klidu a s maximální ohleduplností. Paní třídní učitelka má k tématu transgender dětí hodně nastudováno a je připravena téma s kýmkoli probrat. Informací máme dostatečné množství a když ne, tak se po dalších pídíme.

Musela jste někdy jako výchovná poradkyně zasáhnout proti nepatřičnému chování či komentářům? Jaké byly vaše argumenty?

Reagovala jsem na pár nevhodných poznámek dětí z jiných tříd, ale jednalo se zde spíše o neznalost celé situace. K tomuto tématu by vám asi více příkladů řekly asistentky pedagogů, které jsou s dětmi ve třídě téměř celý den. Je skvělé, že se

téma otevřelo hned od začátku. Na druhém stupni jsme měli obavu, že přijdou nové děti z jiné školy a bude náročnější je se situací seznámit, ale protože jsme s tím počítali, zvládli jsme všechny informovat. Spíš než ve třídě, kam chodí Tali, řešíme poznámky v ostatních třídách, kam se informace o transgender dívce zatoulá. Proto se o problematice genderu bavíme, měli jsme celé hodiny diskuzí. Jakmile se objeví šuška typu: „hele a co ta holka-kluk v šestce?“, musíme okamžitě reagovat a žákům a žačkám situaci vysvětlit.

Za dobu, kdy dívka školu navštěvuje, jste se sama vzdělávala v oblasti přístupu k transgender studujícím. Utkvělo vám v paměti něco, co vás třeba překvapilo?

Někdy to jsou jednotlivé informace, které mi skládají mozaiku. Určitě pro mě bylo důležité, abych pochopila situaci i z druhé strany. Hodně mi pomohlo, že jsem slyšela mluvit transgender osoby, které prošly celou cestu. Ty příklady jsou důležité a ve veřejném prostoru takřka neviditelné. Slyšet přímo z úst transgender lidí, že prvním krokem je uvědomění si sebe sama, identifikování se.

Vědět, že podle výzkumů se pohlavní identita formuje již v těhotenství. Slyšet, že pochopení a uvědomění si odlišností bývá nejčastější kolem puberty, ale že odhodlání k dalšímu postupu nebo coming out vůči okolí trvá někdy i desítky let. Transgender lidé mají strach z odmítnutí rodinou a přáteli. Mnohdy jde o velmi silné, bohužel ne vždy šťastné příběhy. Konkrétní lidé a jejich výpovědi nám dovolují jejich situaci empaticky nahlédnout. To pro mě asi bylo nejdůležitější: vidět, slyšet a pochopit.

Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy pracuje na metodice, která školám poskytne potřebné vedení a jasné informace o transgender studentech. Které zdroje využíváte vy?

Byla na jsem na celodenním semináři od iniciativy Transparent, kde jsem se dozvěděla spoustu věcí. Byl to interaktivní seminář, kde jsme si spolu s dalšími vyučujícími předávali dostupné informace. Jako výchovné poradkyně mi přijde smutné, že s tematikou transgender dětí příliš nepomáhají ani pedagogicko-psychologické poradny. Přitom bychom pro naši školní praxi tolik potřebovali oficiální podpůrné opatření. Výchovní poradci a poradkyně ani metodici a metodičky prevence se doposud nemají o co opřít. Přitom téma transgender dětí je aktuálně složitější a citlivější než již dobře diagnostikovatelné specifické poruchy učení. To vnímám jako velkou mezeru.

Přemýšlí vaše škola o uspořádání diskuse či školení, které by vedli odborníci a odbornice na problematiku transgender studujících?

V rámci preventivních programů proti homofobii pořádáme školení nejen pro děti, ale i pro pedagogické pracovníky a pracovnice, výchovné poradce a poradkyně a metodiky či metodičky prevence. Nejedná se primárně o téma transgenderu, ale dotýká se ho to. Některé workshopy pořádáme ve třídách společně se školní psycholožkou a pedagogicko-psychologickým poradenským pracovištěm, někdy si zveme externí školitele a školitelky. Věnujeme se obecně respektujícímu přístupu a inkluzivnímu vzdělávání pro všechny bez rozdílu. Pracovat s jinakostí, aby nebyla zdrojem konfliktů nejen mezi dětmi, ale aby byla primárně zdrojem inspirace, je jednou ze základních strategií naší školy.

Můžete ze své zkušenosti shrnout, na co by si vyučující měli dát pozor a kam se mohou obracet pro rady?

Určitě by neměli spoléhat pouze na informace od svých kolegů a kolegyň. Je potřeba se o téma zajímat, požádat o radu odborníka či odbornici, vyhledat si relevantní zdroje informací o tématu, například od organizace Transparent. V žádném případě by neměli odsuzovat dítě ani jeho rodiče. Pokud do školy nastoupí transgender dítě, vyučující by se v první řadě měli sejít s jeho rodiči. Pro základní informace se pak mohou obrátit na své školní poradenské pracoviště, kde zcela jistě působí výchovný poradce*poradkyně, metodik*metodička prevence, psycholog*psycholožka nebo sociální pedagog*pedagožka, kteří by měli mít základní informace o dítěti, jeho odlišnosti a o odpovídající práci s ním. Také je možné obrátit se na psychologa či psycholožku z externí pedagogicko-psychologické poradny. Bohužel v současné době existuje jen velmi málo těch, kteří o tématu transgender dospívajících vůbec něco ví.

Redakce webu Zapojevsechny.cz neuvádí skutečné jméno žačky a výchovné poradkyně kvůli zachování anonymity.

Zdroj:

<https://zapojevsechny.cz/clanek/aby-vyucujici-do-zkusenosti-transgender-ditete-pro-nikli-meli-by-slyset-konkretni-pribeh>